

ANTHONY GIDDENS'İN SOSYOLOJİK TEORİSİNİN EPİSTEMOLOJİK ARKA PLANI*

The Epistemological Background of Anthony Giddens' Sociological Theory

Hasan Şen¹

Ebru Açık Turğuter²

Özet

Günümüzün önemli sosyologlarından olan Anthony Giddens, modern toplumları ve onların gelişimini anlamaya yarayacak yeni bir teori ortaya koymaya çalışmış ve bu çabasıyla sosyolojik bakış açısını yeniden inşa etmeyi amaçlamıştır. Bu çalışma, Giddens'in uzlaşımçı bir tavırla oluşturduğu 'yapılaşma teorisi'nin arka planında yatan fikirleri, yani onun dayandığı entelektüel mirasları ele alma çabasıdır. Bu nedenle çalışmada öncelikli olarak Giddens'in, sosyolojinin uzun süre yönünü tayin eden ve pozitivistizmin devamı niteliğinde olan yapısalcılık ve işlevselcilik akımlarıyla entelektüel ilişkisi ele alınacaktır. Ardından pozitivist, işlevselci ve yapısalcı eğilimlere bir meydan okuma olarak ortaya konan hermeneutiğin Giddens'in çalışmaları üzerindeki etkisi A. Schutz, P. Winch ve H. Garfinkel özelinde ele alınacaktır. Çalışma, Giddens'in bu iki geleneğin önemli kavramlarıyla harmanlayarak oluşturduğu yapılaşma teorisinin günümüz sosyolojik iklimi için ne gibi imkânlar sunduğuna ilişkin tespitlerle sona erecektir.

Anahtar Sözcükler: Giddens, Yapısalcılık, İşlevselcilik, Schutz, Winch, Garfinkel, Yapılaşma Teorisi, Hermeneutik.

Abstract

Anthony Giddens, who is the one of today's major sociologists, has attempted to put forward a new theory to understand modern societies and their development, and aimed to reconstruct the sociological perspective with this effort. This study aims to examine the ideas behind Giddens' reconciliatory 'theory of structuration', in other words, the intellectual heritage that he depends on. Therefore, this study firstly deals with Giddens' intellectual relationship with structuralism and functionalism, which were continuation of positivism and set

*Bu makale, Yrd. Doç.Dr. Hasan Şen'in danışmanlığında yürütülen ve Ebru Açık Turğuter tarafından savunulan 'Pozitivist ve Hermeneutik Yöntemin Kavşağında Anthony Giddens' başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹Yrd.Doç.Dr., senhasan@mu.edu.tr, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

² Arş. Gör., ebrucacik@mu.edu.tr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

the course of sociology for a long time. After that, hermeneutics, which was put forward as a challenge to positivist, functionalist and structuralist trends, will be dealt in terms of its effects on Giddens' work, focusing on A. Schutz, P. Winch and H. Garfinkel. The study will conclude with evaluations of the possibilities that theory of structuration, which Giddens blended with significant concepts of these two traditions, offers to contemporary sociology.

Keywords: Giddens, Structuralism, Functionalism, Schutz, Winch, Garfinkel, Structuration Theory, Hermeneutic.

Giriş

Sosyologlar başlangıçta, sosyolojinin ayrı ve bağımsız bir bilim olması için ona kavramsal bir çerçeve kazandırmaya çalışmışlardır. Sosyolojinin ne'liğine dair yürütülen tartışmanın bir sonucu olan bu çalışmalar sosyolojiyi geliştirmiş ve derinleştirmiştir. XIX. yüzyıl ortalarından itibaren bu derinliğe etki eden iki büyük gelenek karşımıza çıkar: pozitivist ve hermeneutik gelenek. İlk gelenek olan pozitivism, bilimi dışsal dünyaya ilişkin kestirimci ve açıklayıcı bilgi elde etme girişimi olarak önemli bir yere oturtur.

Pozitivizmin bilim anlayışına karşı çıkan ve sosyolojiye mahiyetini kazandıran ikinci önemli gelenek ise hermeneutiktir. İnsan eylemlerinin, yarattığı ürünlerin ve kurumların anlamını kavrama ve yorumlama sanatı olarak tanımlanan hermeneutik, toplumların-insanların biricikliğinden ve tarihselliğinden yola çıkar. Başta eylemin öznel temelleri, hayat tarzları içindeki gündelik etkileşim olmak üzere, toplumsal dünyanın anlamlı ve anlaşılır bir biçimde nasıl inşa edildiğine yönelen hermeneutik, bu anlamda özellikle klasik pozitivismden oldukça farklı bir görünüm sergiler.

Bir yanda pozitivist sayıtlılara sahip okulların çalışmaları, diğer tarafta hermeneutik sayıtlılara sahip geleneklerin yön verdiği okulların çalışmaları sosyolojinin ikili bir yapı sergilemesine neden olur. Bu ikilik sosyolojinin epistemolojik sorunlara boğulmasına ve dünyada yaşanan ekonomik, siyasal ve kültürel dönüşümlere yeterince eğilememesine ve bu dönüşümlerin yarattığı militarizm, çevre, siyasi ve ekonomik gibi sorunlara etkili çözümler getirememesine yol açar. Bunun farkında olan pek çok düşünür de bu sorunları gidermeye çalışmakta ve çeşitli teoriler ortaya atmaktadır.

Sözü edilen sorunların çözümü için ortaya atılan teorilerin başında Anthony Giddens'in yapılaşma teorisi yer alır. Giddens, genel olarak sosyolojinin ikili yapısına ve bu yapının yaratmış olduğu krizlere çözüm getirmek için modern toplum üzerine eğilir ve onu analiz edebilecek bir teori geliştirmeyi amaçlar. Bu çerçevede tesis ettiği yapılaşma teorisi, mevcut sosyolojik okulların kendi başına yetersiz olduğu düşüncesine

dayanır. Giddens, özellikle pozitivismi ve onun devamı niteliğinde olan yapısalcı ve işlevselci okulları natüralist çizgilerinden ve eylemi görmezden gelmelerinden dolayı eleştirir. Ancak onların yapı, bütünleşme, düzen, sistem ve işleve yönelik vurgularını belirli oranda anlamlı bulur. Teorisinde görmezden gelemeceği 'eylem', 'birey', 'öznellik' gibi kavramları hak ettiği yere oturtmak için modern hermeneutik okullara yönelir. Modern hermeneutik okullar eylem, 'fail', anlam ve yorum konusunda daha doyurucu açıklamalar yapsalar da onlar da güç, yapı, sistem gibi kavramları görmezden gelirler. Giddens kendi teorisinde, belirli oranda ele alınan (yapı, sistem, eylem, anlam) ve büyük ölçüde de görmezden gelinen (güç, zaman) kavramlara tekrar yönelir ve deyim yerindeyse onları günümüz toplumlarının ihtiyaçlarını anlamaya yarayacak şekilde revize eder.

Bütün bunlardan hareketle bu çalışmada ilk olarak, Giddens'in teorik olarak beslendiği sorunsallara ve geleneklere yer verilecektir. Bu çerçevede Giddens'in sözü edilen okullardan ve bu okulların temsilcilerinden ne kadar etkilendiği ele alınacaktır. Ardından bu etkilenmelerle inşa edilen yapılaşma teorisinin kendinden önceki okulların eksik bıraktığı alanları fail, eylem, güç, zaman ve çifte-hermeneutik kavramlarıyla nasıl tamamlamaya çalıştığı gösterilecektir. Son olarak, Giddens'in teorisinin günümüz toplumlarında hangi 'sorunlar'ı gidermede kullanıldığına yer verilecektir. Söz konusu çalışma genel olarak, Giddens'in inşa ettiği (yapılaşma) teorisinin pozitivism ve hermeneutiği uzlaştırmaya çalıştığı iddiasından hareket etmektedir.

1. Ortodoks Konsensus Ve Yarattığı Sorunlar

Giddens, hakim paradigma olan pozitivism'e dönük sorgulamanın şiddetlendiği ve ona alternatif paradigmaların daha çok söz sahibi olmaya başladığı dönem olan 1970'lerde çalışmalarına başlamıştır. Modern toplumları daha iyi anlayacak bir sosyoloji "nasıl mümkün kılınabilir" sorusundan hareket eden Giddens, uzlaşımçı bir tavırla geliştirdiği "yapılaşma teorisine" sosyolojiye yeni bir bakış açısı getirerek bu alandaki teori çeşitliliğini daha da arttırmıştır.

Giddens'ı alternatif bir teori üretmeye iten nedenleri anlamak için döneminin hâkim paradigmasını yansıtan bir anlayışa; kendi kavramsal karşılığıyla *ortodoks konsensüse* bakmak gerekir. Sosyolojiye genel bir bakış açısı sağlayan, pozitivism tarafından şekillendirilen ve Parsons'ın fikirlerinde cisimleşen *ortodoks konsensüs* (Cassell, 1993: 5) sosyologlara yön gösterecek bir yönergeler grubudur. Söz konusu düşünce bütünü, sanayi kapitalizminin gelişimi için önemli olan *düzen içinde ilerleme* anlayışını içinde barındığı gibi, ayrıca sosyal bilimlerin doğa bilimlerinin mantıksal çerçevesine

göre çalışmalarına yön vermesi gerektiği düşüncesinden hareket etmektedir. Böyle bir içerime sahip olan *ortodoks konsensüsün* üzerinde yükseldiği ve dolayısıyla ilk dönem sosyolojiye kimliğini verdiği dört önemli mit bulunmaktadır. Giddens için bu mitler sosyolojiyi etkisi altına aldığı ve sözü edilen *konsensüse* temel olması bakımından oldukça önemlidir.

Sosyolojiyi etkisi altına alan ve *ortodoks konsensüsü* besleyen mitlerin başında *düzen problemi* miti gelmektedir. Bu yoruma göre, modern sosyoloji için çok önemli olan düşünürlerin eserleri (özellikle Durkheim) Batı toplum felsefesinde derin köklere sahip soyut bir düzen problemini çözme çabası olarak anlaşılabilir. Düzen getirme misyonu ile hareket eden sosyoloji bu nedenlerle daha başlangıçtan itibaren politik imgelerle yüklenmiştir. Bu politik imgeler onu muhafazakâr düşünceye, yani devrim tarzındaki sert değişimlere karşı yine aynı sertlikte tesis edilmesi gereken “*düzen*” tezlerine yaklaştırmıştır (Şen, 2011: 182). Zira modern sosyolojinin temelinde yatan en anlamlı düşünsel parametreler, Avrupa’da XVIII. yüzyıl sonlarında gerçekleşmiş iki büyük devrimin (Fransız Devrimi’nin ve Sanayi Devrimi’nin) doğurduğu değişimlere karşı tepki olarak ortaya çıkmış olan muhafazakâr ideolojinin değişik türlerine dayanır (Giddens, 2011: 157).

Bu da *ortodoks konsensüsü* şekillendiren ikinci mite; sosyolojinin *muhafazakâr kökenleri* mitine denk gelir. Bu bakış açısı, sosyolojinin çoğunlukla muhafazakâr düşünceye indirgenmesi ve Saint-Simon ya da Karl Marx’ın çalışmalarının görmezden gelinmesine neden olmaktadır.

Giddens’in *büyük bölünme* şeklinde adlandırdığı üçüncü mit, 1860’dan 1920’ye kadar devam eden ve bu dönemdeki yazarlar kuşağının yazılarıyla şekillenen toplumsal düşüncede önemli bir kırılmanın yaşandığı tezine dayanır. Bu mite göre, “XIX. yüzyılın erken dönemindeki önde gelen düşünürler kendilerini gösterişli, spekülâtif ve bilim-öncesi niteliğe sahip teoriler üretmeye adanmışlarken, sonra gelen kuşağın öncü düşünürleri daha sade bir bilimsel yaklaşım lehine bunları terk edip tarih felsefelerini reddetmişlerdir” (Giddens, 2011: 157-158). Giddens’in “büyük bölünme” (*the great divide*) olarak tanımladığı bu kopuş sürecinde, bilimin gereklilikleri nedeniyle “spekülasyon” olarak adlandırılan her türlü (*sübjektif*) etkinlik sosyoloji tarafından radikal bir biçimde reddedilmiştir. Bu reddediş sosyolojinin bağımsız bir bilim dalı olma isteğinin yanında bilimsel alanda sağlam bir yer edinmesinin ölçüsü haline gelmiştir. Spekülasyondan arınmış bir bilim olma isteği sosyolojiyi konuları ve yöntemini seçmede belirli bir konuma itmiştir (Şen, 2011: 182). Sosyoloji bilimsel olan ile olmayan arasında kesin bir sınır çizmiş ve bu sınırın içine olgusalılık, nedensellik, ölçülebilirlik gibi nitelikleri almış ve bunun dışındaki pek çok şeyi dışlamış, görmezden gelmiştir.

Dördüncü mit aslında *düzen problemi* mitini eleştirme girişimlerinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu mit, düzen probleminin toplumsal düşüncenin sadece bir geleneğini meşgul ettiğini ileri sürmektedir. Fakat bu mite göre, çıkış noktası itibariyle toplumdaki çatışma ve değişimi inceleme gayreti olan karşıt bir eğilim daha vardır. "Sözde" eleştirmeyi düşündüğü yaklaşımın varsayımlarının çoğunu paylaşan bu görüşe göre, toplumsal düşünce XIX. yüzyıldan sonra bir tarafta düzen teorisi ile diğer tarafta çatışma teorisi arasındaki süregelen bir tartışma içine gömülmektedir (Giddens, 2011: 158).

Buradan bakıldığında sosyoloji, hâlihazırda iki önemli geleneğe bölünmüş ve bu iki geleneğin anlayışıyla kendine yön vermeye başlamıştır. Dönemin her sosyoloğu da duruşu gereği ya düzen tarafına ya da çatışma tarafına yönelmiş ve ortaya 'düzen' ve 'çatışma' olarak iki baskın söylem çıkmıştır. Uzlaşımı reddeden bu iki gelenek, birbirlerini dışlayıcı karakterleriyle sosyolojiyi etkilemiş ve yine sosyolojiyi kendi çalışmalarından ibaret saymışlardır. Sosyolojiyi adeta kıskacı altına alan bu mitler sosyolojinin dar bir alana sıkışmasına neden olmuştur.

Ortodoks konsensüs sosyal bilimin biyolojiden veya diğer doğa bilimlerinden nispeten daha sonra geliştiğini, sosyolojinin spekülatif felsefe ve tarih felsefesiyle bağlarını kopararak bilimsel bir temele oturabileceği son disiplin olduğunu ileri sürer. O halde, sosyoloji nispeten genç bir bilimdir ve bu gençliğinin daha deneyimli bilimler tarafından yönlendirilmesi gerekmektedir. Giddens'a göre ise sosyal teorinin toplum ve toplum merkezli düşünmenin izlerine Antik Yunan'dan beri rastlanır. Böyle bir vurguda bulunmak örneğin Reform'u, Rönesans'ı ve elbette ki Aydınlanma'yı görmezden gelmektir. Zira önemli ve yadsınamayacak etkileri olan bu dönemler, aslında başlı başına sosyal teorilerin öne sürüldüğü dönüşüm dönemleridir (Giddens, 2005: 430). O halde toplumla ilgilenmenin tarihi oldukça eski olduğu için sosyolojinin entelektüel kökenlerinin doğa bilimlerinden daha eskilere dayandığını rahatlıkla öne sürülebilir.

Ortodoks konsensüsü karakterize eden ikinci nokta, kullandığı dil felsefesidir. Buna göre dil daha ziyade fiziksel ya da sosyal dünyayı betimleme aracıdır. Dil bir betimlemeler aracı olarak araştırılmalıdır. Çünkü dilin yapısal biçimi veya belirli temel özellikleriyle ele aldığı 'nesne-dünyaları' arasında bir eşbiçimlilik vardır (Giddens, 2005: 434). Dilin bu şekilde katı ve durağan bir 'yapı' olarak ele alınması, sosyolojinin konularını ele alış tarzını etkilemenin yanı sıra, 'dil'in' başlı başına incelenmesinin eksik kalması gibi bir sorunu da ortaya çıkarır.

Ortodoks konsensüsün önemli bir özelliği de ortaya koyduğu sosyolojide doyurucu bir eylem teorisinin olmayışıdır. Giddens'a göre sözü edilen konsensus, eylemden ziyade yapı, sistem ve düzen gibi kavramlar

üzerinde durur ve doğrudan güç kavramıyla ilgili sorular sormaz (Giddens, 2005: 448). Yapı karşısında eylemin görece edilgen olduğu bu bakış açısı, özne ve birey kavramlarıyla eyleyenleri pasif bir duruma getirir ve eylemin dönüştürücü gücünü ikinci plana iter.

Bu sıralanan durumlar, sosyolojinin (düzen için bilgi üretme, muhafazakâr temellerin varlığı, çatışma ya da düzen anlayışlarından birinden yana olma zorunluluğu, natüralist bilim anlayışının kısıtlılıkları gibi etkenlerle) hem aynı kavramlar etrafında dönüp durmasına hem de çok dar bir alana hapsedilmesine neden olmuştur. Tüm bu faktörler sosyolojinin çözülmesi zor içsel sorunlar edinmesine neden olmuştur. Bu içsel sorunların yanında, sosyolojinin aynı zamanda çözüm bekleyen ekonomik krizler, artan militarizm ve çevre sorunları, işsizlik, yoksulluk, göç gibi hâlihazırdaki sorunlardan oluşan *dış sorunlar* da bulunmaktadır. Sosyolojinin krizi olarak tanımlanan durum (iç ve dış sorunlarına yeterince eğilememesi ve net çözümler üretememesi) karşısında etkisiz kalan *ortodoks konsensüs* bu nedenle dönem dönem sorgulanmış, akabinde yıkılmış ve yerini Giddens'in deyimiyle 'teorik sesler keşmekeşi'ne bırakmıştır. Bu keşmekeşten kurtulmak için yeni bir teoriye ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçtan hareketle Giddens, kendinden önceki sosyoloji geleneklerine; onların imkânlarına ve açmazlarına bakarak hem eleştirel hem de yapıcı bir rol benimseyerek yeni bir teori ortaya atmıştır. Sonuçta, yapılaşma teorisi olarak ortaya attığı teorisi yapısalcı, işlevselci ve hermeneutik okullarla girilen bir 'hesaplaşmanın' sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu hesaplaşmanın ilk ayağını, pozitivistizmin devamı olan işlevselci ve yapısalcı okullarla olan entelektüel ilişkisi oluşturur.

2. Yapısalcılık, İşlevselcilik ve Giddens

Yapısalcılık olarak ele alınan düşünce okulunun kökeni, Kepler'in, Galileo'nun ve Newton'un öncülüğünde gelişen mekanik yaklaşımına dayanır. Genel olarak yapının dinamik karakterini ortaya koyan, toplumsal problemleri sergiledikleri genel yapı ya da modeller aracılığıyla açıklamaya çalışan yapısalcılığın, evreni büyük bir makineye benzetme fikri, yapı kavramının daha sonra sosyolojide kullanılmasına zemin hazırlamıştır (Cevizci, 1999: 914). Sosyolojideki yansımalarını daha çok Durkheim ile gösteren bu anlayış uzun dönem sosyolojide egemen konumda kalmıştır. Söz konusu akıma bağlı olan düşünürler, sosyal bilimlerin doğa bilimlerini model alması düşüncesini devam ettirmişler, yapının eylem üzerinde kısıtlayıcı etkisini benimseyen ve yapı/eylem ikiliğini destekleyen bir konumda yer almışlardır. Yapısalcılık özellikle aktörün kendisi üzerinde düşünme, gözetme, tanımlama ve karar verme kapasitelerini göz ardı ettiği ve eylemin yapıyı etkileyebileceğini görememesi nedeniyle Giddens tarafından eleştirilir. Ancak Giddens, yapısalcılıktan öyle hemen vazgeçmez ve yapılaşma teorisinde bütünleşme ve yapı kavramını, toplumsal

üretimin zamansal düzeni nosyonunu (Tatlıcan, 2005: 23-32) dönüşüme uğratarak kendi tesis ettiği *yapı* anlayışında ortaya koyar.

Sosyolojide yapısalcılık kadar etkili olan bir diğer akım işlevselciliğdir. İşlevselciliğin kökeninde, her toplumsal olgunun üstlendiği bir işlevle varlığını devam ettirdiği görüşü vardır. Pozitivizmle ve özelinde nesnelcilikle kendini konumlandıran işlevselci düşünürler, sosyal sistemler olarak toplumların, failerin istekleri ve gerekçelerinden bağımsız analiz edilebilecek kendilerine has özelliklere sahip olduklarını varsayarlar. Toplumu yaşayan bir organizma olarak görürler ve bu organizmayı oluşturan bütün parçaların onun devamına katkıda bulunan bir işleve sahip olduğunu ileri sürerler. Genel olarak pozitivizmden beslenirler, eylemi ve gücü ikinci plana iterler, sosyal bilimlerin doğa bilimleri modeline uygun olması gerekliliğini gerektiğini savunurlar. Buna paralel olarak ahlâkî değerlerin ve genel normların içselleştirmesine özel bir önem veren işlevselci akım, toplumsal hayata aktif olarak katılan öznenin eylemliliğini ve eylemin dönüştürücü gücünü görmezden gelir (Tatlıcan, 2005: 41-42).

Giddens, işlevselciliği yukarıda sayılan özellikleri nedeniyle eleştirir. Zira işlevselcilik sosyoloji geleneklerinden olan yapısalcılığın düştüğü yanılığları paylaştığı gibi aynı zamanda sosyolojiyi, doğa bilimleri modelinde bir sosyal bilim olarak formüle eder. Oysa Giddens en başta sosyolojinin, doğa bilimlerini bir model olarak almasına ve topluma ilişkin evrensel yasalar geliştirmesine karşıdır (Layder, 1994: 129). Dahası Giddens, işlevselciliği, evrimcilikle olan ortak noktalarından, temelinde natüralizmin olmasından ve insan eylemlerini bilinçdışının parçası sayarak onu kurallara indirgemesi nedeniyle de eleştirir (Cassell, 1993: 5). Sayılan tüm bu nedenlerden dolayı yapılaşma teorisinde 'işlevselci açıklamanın' hiçbir türüne yer vermemeye çalışır. Yapılaşma teorisinde işlev kavramının yerini *toplumsal failin bilgiliği*, eylemin toplumsal (işlevsel) belirlenimi düşüncesinin yerine *toplumun üretimi ve yeniden-üretimi* kavramları alır. Bununla toplumsal etkileşimin her yerde ve her koşulda hem failerin olumsal bir başarısı olarak hem de eylemin *refleksif* (üzerinde düşünülerek gerçekleştirilen) rasyonalizasyonu koşullarında sürdürülen becerili bir üretim olarak alınması gerektiğini vurgulanır. Anlaşıldığı üzere, yapılaşma teorisi, toplumu işlevsel bir yaklaşıma sapsaksızın analiz etme girişimi olarak görülebilir (Tatlıcan, 2005: 44-54).

Genel olarak bakıldığında Giddens'in yapısalcılık ve işlevselcilikle olan entelektüel ilişkisinin daha çok 'eleştirel' düzeyde olduğu görülebilir. Giddens, bu iki akımı bilim anlayışlarından ve özellikle pozitivist çizgilerinden dolayı eleştirir. Ona göre, doğa bilimleri örneğinde, açıklamaya ve genellemeye dayalı, araçsal bilgi üretme amacındaki pozitivist sosyoloji günümüz için miadını çoktan doldurmuştur. Artık failerin başarıyla yerine getirdikleri eylemleri, aktif ve yapıcı olarak katıldıkları inşa süreci gizlenemez; üstelik failin, yapı karşısında *etkisiz-bilgisiz* bir konumda olmadığı gerçeği görmezden gelinemez (Tatlıcan, 2005:

28-29).Yapı, bireyin üzerinde ona baskıda bulunan ve belirleyen normlar bütünü olarak görülemeyeceği gibi, sistem de organizma benzeri bütünleşme aracına indirgenemez. Bu nedenle yapı, sistem, birey, işlev kavramlarının yerine 'yeni' bir yapı, sistem ve birey (fail) formülasyonu ortaya konmalıdır.

Giddens, yapısalcı-işlevselci açıklamaların yetersizliklerini gidermeye başlamadan önce onlara karşıt konumda yer alan modern hermeneutik okullara yönelmiş ve bu konulardaki açıklamalarını ele almıştır. Bu nedenle artık söz konusu okullarla Giddens'in entelektüel ilişkisine geçebiliriz.

3. Hermeneutik Okullar ve Giddens

Genel olarak klasik hermeneutik, insan davranışının açıklanmasında eyleme ve anlama öncelik vermiş ve dilin önemi üzerinde durmuştur. Toplumun karşısında insana daha fazla yer açan klasik hermeneutik, yöntem konusunda anlamayı ve yorumu merkeze almıştır. Klasik hermeneutiğin devamı olan modern hermeneutik okullar, bu vurgulardan hareketle, doğa bilimleri çizgisi içinde pek yer bulamayan *eyleme*, *anlama* ve *yoruma* önem veren teoriler ortaya koymuşlardır. Şunu belirtmekte yarar var ki, Giddens'in hermeneutikle ilişkisi daha çok modern hermeneutik okullarla olmuştur. Giddens, yapılaşma teorisini oluştururken varoluşsal fenomenolojiden (daha çok Alfred Schutz'dan), etnometodolojiden (Harold Garfinkel'den) ve post-Wittgensteinci felsefeden, yani linguistik sosyal bilimden (Peter Winch'ten) oldukça etkilenmiştir. Giddens teorisinin temelini oluşturan kavramları, deyim yerindeyse bu üç düşünürün fikirlerinin bir sentezi şeklinde oluşturmuştur.

Varoluşsal fenomenolojiye ve Schutz'un fikirlerine oldukça önem atfeden Giddens'a göre, "Schutz, meslek hayatına, fenomenolojik düşünceleri sosyolojinin süregelen problemlerini çözmek için uygulama tutkusuyla başlar ve bu tutkuyla tamamlar". Çünkü Schutz, fenomenolojinin, sosyolojinin temelini oluşturmasını ve bir anlamda onu yeniden kurmaya çalışması gerektiğini ileri sürer. Bu nedenle ona öre nasıl fenomenolojinin merkezinde 'anlama' varsa; sosyolojinin de merkezinde anlama olmalıdır. Anlama ise gündelik tecrübeler dünyasından, bu dünyayı anlamaya ve kavramaya çalışan farklı bireyler tarafından yaşanırken ortaya çıkar. Bu bağlamda temel toplumsal ilişki, diğerleriyle dolaysız yaşanan ilişki; yani biz-ilişkisidir ve bireylerin gündelik toplumsal formlara ilişkin diğer bütün fikirlerin kaynağını oluşturur. Birey, yüz yüze bir karşılaşmada eldeki bilgi stokuna ve ortak duyusal anlayışlara başvurur. Bir fail bir başka ikaza kadar uygun olduğunu düşünerek eldeki *bilgi stokunun* doğruluğunu sorgulamaz; burada kullanılan haliyle *bilgi stoku* şartlara göre değişebilen, belirsizlik durumlarında başvurulan kesin doğrular bütünüdür (Giddens, 2013: 46-49).

Schutz'un gündelik hayata verdiği önem, anlama ve anlamın özneler-arasılığına yaptığı vurgu, yüz yüze etkileşimin ve bilgi stoklarının önemini

göstermesi Giddens'in teorisinde, *fail*, *refleksivite* ve *eylem* kavramlarında kendini hissettirir. Ayrıca Giddens, Schutz'un formüle ettiği "her sosyal bilim, toplumsal dünya içinde yaşayanlarla ilgili düşüncelerini olabildiğince kapsamlı bir biçimde açıklamayı amaç edinmelidir. Çünkü sosyal bilimlerdeki kavramlar uygunluk ilkesine dayanır" iddiasına yine kendi teorisinde çifte hermeneutik kavramını formüle ederken yer verir (Giddens, 2013: 50). Yeri gelmişken değinmek gerekir ki, Giddens'in çifte-hermeneutik olarak formüle ettiği şey, sıradan failerin gündelik dili ile sosyal bilimcilerce icat edilen teknik terminolojiler arasındaki mantıksal bağı içerir ve çifte hermeneutiğin içerdiği bu mantıksal bağ sosyal bilimcinin failerin hayatlarına yön veren kavramları tam anlamasına bağlıdır (Giddens, 2002: 35). Görüldüğü üzere yapılaşma teorisinin oluşumunda Schutz'un özel bir yeri bulunmaktadır.

Giddens'in yapılaşma teorisine etki eden bir başka akım etnometodolojidir. Etnometodoloji eylemin zamansal ve bağlamsal konumunu ortaya koymak için anlamı öne çıkarır ve anlamın oluşumunda, etkileşim içindeki bağlam-bağımlı karakterini ve zamanı hesaba katması açısından kayda değer bir yenilik getirir. Etnometodologlar, toplumdaki düzenin büyük ölçüde, ilgili failerin zımnı ve gerçekliği sorgulanmayan karşılıklı anlamlara dayalı toplumsal davranış kuralları, kabulleri ve onlara uymalarından kaynaklandığını gösterirler (Tatlıcan, 2005: 10-13). Özellikle önde gelen etnometodologlardan biri olan Garfinkel, sosyolojinin toplumsal etkileşimin sorgulanmayan yanlarına, özellikle pratik bilince yoğunlaşmak gerektiğini öne sürer. Bu yönelimleriyle onlar, toplumsal hayatta refleksiyonun (üzerine düşünmenin) merkeziliğini daha kapsamlı olarak ele almış olurlar. Üstelik dili pratik etkinlik aracı, "şeyleri anlamının bir yolu" olarak sunan bu okul, dilin belirli hayat tarzları içinde işlediğini ve sıradan failer tarafından rutin bir biçimde gündelik toplumsal etkinlik biçimlerini düzenleme aracı olarak kullanıldığını vurgular. "Pratik sosyal teorisyen olarak sokaktaki birey" anlayışı Giddens'ta değişikliğe uğrayarak *refleksivite* ve *çifte-hermeneutik* olarak karşımıza çıkar (Giddens, 2013: 59). Dahası, anlamın zamansal ve bağlamsal konumu, düzenin zımnı olarak kabullenilmesi, dilin pratik etkinlik aracı oluşu gibi nosyonlar Giddens'in yapılaşma teorisinde *toplumsal etkileşim*, *pratik bilinç*, *dilin mahiyeti* gibi kavramlara dönüşerek tekrar karşımıza çıkar.

Giddens'in çalışmalarına katkı yapan diğer bir akım post-Wittgensteinci felsefe ve bu felsefenin temsilcilerinden biri olan Winch'tir³. Giddens'a göre, Winch anlamlı davranış ile kurala-bağlı davranış arasındaki evrensel denkliliği

³ Genel olarak baktığımızda Giddens'in da kabul ettiği üzere "Winch'in yazıları, İngiliz felsefecilerin 1960'lardan sonraki çok sayıda yazısına bir katkıydı. Bu dönemde geç Wittgenstein'in, anlama ve anlam problemlerinin ele alındığı, anlama ve eylemle ilgili problemlerin niyetler, gerekçeler, güdüler gibi terimler ekseninde açıklanmaya çalışıldığı bir dönemdir" (Giddens, 2013: 72).

göstermek için çok uğraşır, zira ona göre bu ikisinin ayırt edilmesi bize sosyolojinin konusunu verir. Üstelik Winch'in analizinde, doğa bilimlerinin ve sosyal bilimlerin yöntemleri arasında köklü farklılıklar bulunduğu uyarısı kendisini gösterir. Buna göre, insanların davranışlarında gözlenebilecek düzenlilikler doğa dünyasında ortaya çıkan düzenliliklerle ilişkili terimlerle açıklanamaz. Zira toplumsal davranış 'araştırması zorunlu olarak gözlenen eylemleri anlamayı gerektirir ve gözlemci bunu ancak söz konusu eylemlerle ilişkili özel kuralları dikkate alarak başlayabilir'. Bunu yapmak için sosyal bilimcinin bilimsel kavramlarının sokaktaki bireyin kavramlarıyla mantıksal olarak bağlantıda olması gerekir (Giddens, 2013: 66-67). Genel olarak Giddens, Winch'in sosyal bilimler ve doğa bilimler arasındaki ayrımını anlamlı bulur, onun anlamlı davranış ve kurala bağlı davranış ayrımını eylem ve fail tanımlarında zımnen de olsa kullanır. Ancak özellikle Winch'in sosyal bilimci ile sokaktaki bireyin kavramlarının bağlantılı olması fikri onun *çifte-hermeneutik* formülasyonunda tekrar karşımıza çıkar.

Özetle Giddens, fenomenolojiyi, linguistik sosyal bilimi; etnometodolojiyi gündelik sosyal eylemin, kompleks muhakeme süreçlerini içerdiğini kanıtlamalarından dolayı önemser. Bu okulların toplumsal dünyanın doğa dünyasından farklı olarak, aktif insan öznelerin ustalıklı bir icrası olarak kavranması gerekliliğini paylaşır. Bu dünyanın anlamlı, açıklanabilir veya anlaşılır biçimde inşasının dile bağlı olduğu fikrini kendi teorisinin temeline koyar. Ayrıca ona göre, insanların toplumsal dünyaya ilişkin bilgilerinin çoğu kez zımnen ve söylenmeden yer aldığı, bir tür öğrenilmiş kültürel ehliyete dayandığı kabul edilir.

Giddens, teorisini oluştururken hermeneutiği başlangıç noktası olarak alır ve yapılaşma teorisini 'hermeneutik yolla bilgi edinen' bir teori olarak formüle eder. Zira sosyal bilimler, doğa bilimlerinden farklı olarak 'özne-özne' ilişkisi ile ilgilendirirler (Loyal, 2003: 29). Üstelik bu ilişki anlama özelinde kurulan bir ilişkidir ve failerin eylemleri bu noktada çok önemlidir. Ancak Giddens'a göre, hermeneutik gelenek her ne kadar anlamayla ve eylemle ilişkilendirilse de onun pek çok versiyonu aktör ve öznellik konularına gereken dikkati vermemiş (Tucker 1998: 80), üstelik yapı gibi önemli bir unsura gereken önemi göstermemişlerdir. Bu nedenle Giddens, tıpkı yapısalcılık ve işlevselcilik akımlarında olduğu gibi modern hermeneutik okullara karşıda eleştirel yaklaşır ve bu sosyolojik geleneklerin önemsemediği ve sessiz kaldığı alanları yapılaşma teorisine yeniden ele almaya çalışır.

Bu açıklamalardan sonra Giddens'ın, yapısalcılık ve işlevselciliğin görmezden geldiği (eylem, güç, fail), modern hermeneutik okulların ise eksik bıraktığı (yapı, refleksivite, çifte-hermeneutik) alanlara yönelerek oluşturduğu yapılaşma teorisine artık daha yakından bakabiliriz.

4. Giddens'in Yapılaşma Teorisi

Giddens, yapılaşma teorisini öncelikli olarak sosyolojiye yeni bir bakış açısı getirmek için formüle eder. Bu nedenle eski geleneklerin eleştirisi ve yeniden inşası olan teorisinde *fail*, *eylem*, *sistem*, *yapı*, *zamansallık* ve *güç* gibi kavramları yeniden ele alır ve dönüştürür. Buna ek olarak *refleksivite*, *pratik bilinç* ve *bilgi stokları* kavramları ile faili daha güçlü bir konuma yerleştirir. Dahası, çifte hermeneutik ile sosyal bilimcilerin çabalarına yol gösterecek bir yönerge ortaya koymaya çalışır. Şimdi sırasıyla bu çabaların yapılaşma teorisinde nelere karşılık geldiğine bakalım.

Öncelikli olarak yapılaşma teorisi özne konusunda bir açıklama sağlar. Söz konusu özne felsefedeki pozitivist görüşlerden ve Kartezyen *cogito*'dan belirli bir kopuşu gerektirir. Çünkü Giddens'a göre, insanların sahip olduğu bir şey olarak 'bilinç', teorisinin başlama noktası olarak görülemez. Bu nedenle öznenin '*adem-i merkezileştirilmesine*' ihtiyaç vardır. Böylece özne, akıl yürüten ve eylemde bulunan bir varlık olarak yeniden ele geçirilebilir. Ona göre objektivizmden kaçan bu özne teorisinin, sübjektivizme de düşmemesi için öznenin ve nesnenin her biri, tekrar tekrar gerçekleşen pratikler içinde ve bu pratikler vasıtasıyla oluşturulması gerekir (Giddens, 2002: 30-31). Giddens'ın faili, eyleme kapasitesine ve bu kapasitesi üzerine düşünebilme yeteneğine sahiptir. Fail, yapıdan etkilendiği gibi yapıyı da etkileme yeteneğine sahip tarihsel bir varlıktır. Bu tarihsel varlık, gerçekleştirdiği eylemlerinin farkında ve bilincindedir, yani yaptığı şeyleri refleksivite süzgecinden geçirir. Giddens'a göre, insan olmak hem kendi etkinlikleri için gerekçeleri olan hem de sorulduğunda bu gerekçeleri muhakemeye dayalı bir biçimde açıklayabilen, amaçlı davranan bir eyleyen/fail olmaktadır (Giddens, 1999: 43). Dolayısıyla Giddens, birey yerine *faili* koyarak insani özneyi, bilgili ve bilinçli eyleyen olarak teorisinin merkezine alır.

Giddens, fail formülasyonundan sonra eylem kavramına yönelir. Eylem kavramını insani davranışın kapasitesi/yeteneği ve bilgililiği kavramlarına atıfla açıklar; ilk terim olan *insan eyleminden* her söz ettiğinde failin başka türlü eylemde bulunabileceği ihtimalini kasteder. İkinci terim olan *bilgililik* ile toplumun üyelerinin toplum ve toplum içindeki faaliyetlerinin şartları hakkında bildikleri şeylerin tamamını kasteder (Giddens, 2002: 31). Böylece eylem, Giddens'ın teorisinde dönüştürme kapasitesi olarak faili daha da güçlendirerek hak ettiği yere oturtulur. Fail ve eylem ilişkisine sıra geldiğinde ise Giddens bilgi stokları ve pratik bilinç kavramlarını işe vurur.

Yapılaşma teorisinde failerin tekrar tekrar etkileşimde bulunurken yararlandıkları bilgi stokları, aynı zamanda onların kendi eylemleriyle ilişkili

amaçları, gerekçeleri ve güdöleri hakkında ortaya koyabildikleri görüŖlerin de kaynağını oluŖturur. Giddens'in Schutz'dan aldığı bilgi stokları kavramı, burada faillerin etkileŖimlerinin kaynaklarından biri olmaktadır. Giddens'in teorisinde gündelik yaŖamın önemini gösteren bu durum, failin diğer faillerle kurduğu iliŖkinin sosyal sistemlerin yapısal özellikleri ve pratik bilinçten ne kadar etkilendiğini gösterme amacındadır. Pratik bilinç, faillerin "yapılara ve toplumsal koŖullara iliŖkin olarak bildikleri (inandıkları) ancak usavurmaya dayalı bir biçimde dile getiremedikleri her Ŗeydir" (Giddens, 1999: 460). Failler ve onların eylemleri, çeŖitli toplumsal yaŖam ortamında 'nasıl yer alacağını bilme'de gömölüdürlər, yani belirli oranda pratik bilinçte. Pratik bilinç, bilme ve güdülenmenin bilinçdışı kaynaklarından ayrıdır ve failin eyleminde bu nedenle oldukça etkilidir (Giddens, 2000: 28). Kısaca fail bilgi stoklarından ve pratik bilincin imkânlarından faydalanarak gündelik hayatta eylemler ve bunu yaparken de 'yapı'dan etkilenir.

Giddens'in yapılaŖma teorisinde önemli bir yer iŖgal eden *yapı*; fail, eylem ve anlam için tekrar ele alınır ve öncelikli olarak yapıyla sistem (normlar, değerler, kurumlar vb.) arasında bir ayırım yapılır. Giddens'a göre sosyal sistemler, failer ya da topluluklar arasındaki zaman-mekân boyutunda yeniden-üretimiŖ iliŖki örüntülerinden oluŖurlar ve bu nedenle konumsal pratiklerden meydana gelirler. Yapılar ise "sosyal sistemlerin yeniden üretiminde kurallar ve kaynaklardır" (Giddens, 1999: 461). Yapılar, zamanda-mekânda yalnızca sosyal sistemlerin üretim ve yeniden üretimiyle tekrar tekrar iliŖkili anlar olarak var olurlar. Yapılar yalnızca fiili bir varoluŖa sahiptir. Üretim ile yeniden-üretim arasındaki içsel bağıntının varlığı, deđiŖmenin kaynaklarının sosyal sistemlerin zaman-mekân boyutunda inŖasının her anında yer aldığını gösterir (Giddens, 2000: 29-30). Kurallar ve kaynaklar olarak tanımlanan yapı, bünyesinde bütünleŖmeyi barındırdığı gibi çatıŖmayı da barındırmakta, faili etkilediği gibi failden de etkilenmektedir.

Daha önceki sosyoloji okullarında doyurucu bir 'zaman' açıklaması olmadığını savunan Giddens, sosyal sistemlerin yapılaŖması analiziyle iliŖkili üç zamansallık 'katmanı' saptar. Bu üç katman kendinden önceki zaman anlayıŖlarının bir eleŖtirisi niteliğindedir. Giddens'ta nesnelere doğasının ne olduğunu ifade eden Ŗeyin zaman olduğu vurgusu bulunur. Zaman, insan varlığının doğasını ifade eder. İnsan varlığı zamansaldır ve onların anlamı insan varlığının zamansal niteliğinde bulunur (Kaspersen, 2000: 46). Bu nedenle Giddens'ta zamansallık üç eksen içinde yer alır: İlki, toplumsal failer tarafından olumsal bir biçimde (*contingently*) gerçekteŖtirilen doğrudan etkileŖim eksenini ve toplumsal yeniden-üretimin en temel biçimi olarak; ikincisi, ölüm karŖısında yaŖamın ve biyolojik yeniden üretimin olumsallığı olarak; üçüncü boyut ise kurumların kuŖaklar boyunca uzun süreli yeniden üretimi, dönüŖüm/dolayım

ilişkilerinin sistem organizasyonu içinde yer alan olumsallığı olarak kendini gösterir.

Giddens'a göre kurumlar, sosyal sistemlerin yeniden-üretiminde uzun zaman-uzam mesafeleri boyunca 'yayılan' pratiklerdir. Sosyal sistemlerin yapısal pratikleri *gündelik yaşantı-dünyasının süresinin (durée) zamansallığını*, insan bireyin varoluşunun sonlu ömrünün içinde yer aldığı kurumların *uzun süresine (longue duree) bağlar* (Giddens, 1999: 81-83). Anlam, eylem, gündelik ilişkiler bu zaman dilimlerinin birbiriyle kesiştiği anlarda gerçekleşmekte ve birinin diğerinden daha önemli olması diye bir şey söz konusu olmamaktadır.

Yapılaşma teorisinde diğer sosyoloji okullarından farklı olarak güç ilişkilerine özel bir önem verilir. Giddens'in teorisinde *güç*, failin istendik sonuçlar elde edebilmesini sağlayan yetenekleri harekete geçirme kapasitesi olarak tanımlanır ve bu bağlamda insan eyleminin dönüştürme kapasitesiyle yakından ilişkilidir. Giddens, gücü yapılaşma teorisinde fail ve yapı ile beraber ele alarak, bu üç olguyu toplum bilimlerinin temel kavramları olarak görmekte; insan olabilmek için fail, fail olabilmek için de *güce* sahip olmayı belirleyici şartlar olarak sunmaktadır. Bu bağlamda *güç*⁴ faile içkindir ve "dönüştürücü kapasite"ye sahiptir. Güç, failin ortaya koyduğu eylemi hakkında düşünümsel/refleksif gözetiminden önce gelir. Sonuçta Giddens'a göre güç, toplumsal etkileşim gerçekleşirken failerin kendi aralarında ne kadar özerk ne kadar bağımsız olduğunu gösteren önemli bir kriterdir. Zira bu kriter, failer arasındaki ilişkilerde hem özerkliği hem de bağımlılığı varsayar ve özerklik/bağımlılığın toplumsal ilişkilerdeki yerini vurgular. Güç, tüm toplumsal yaşamın -anlam ve normlar gibi- tamamlayıcı bir ögesini oluşturur. Tüm toplumsal etkileşim (insan eylemi ile dönüştürme kapasitesi arasındaki mantıksal ilişkinin zorunlu bir sonucu olarak) güç kullanımını içerir. Sosyal sistemler içinde yer alan güç, egemenliğin yapısal özelliklerinden yararlanan ve bu özellikleri yeniden-üreten failer arasındaki özerklik ve bağımlılık ilişkileri olarak analiz edilebilir (Giddens, 1999: 56-58).

Teorisini bu kavramlar üzerine oturtan Giddens daha sonra bir araştırma esnasında sosyologlara yön gösterecek olan yöntemi yani *çifte-hermeneutiği*; Garfinkel, Schutz ve Winch'ten esinlenerek ortaya atar. Giddens'in *çifte hermeneutik* olarak formüle ettiği şey, sıradan failerin gündelik dili ile sosyal bilimcilerce icat edilen teknik terminolojiler arasındaki 'mantıksal bağı' içerir. Bu mantıksal bağı sosyal bilimcinin failerin hayatlarına yön veren kavramları tam anlamasına bağlıdır (Giddens, 2002: 35). Ona göre, sosyolojinin teori ve bulguları, bu kavram

⁴Böylece gücün kullanımı Weber ve özellikle Durkheim'dan farklı olarak yalnızca maddi kaynaklara değil, beceri ve yetenekle ilgili hale gelir. Dahası Giddens'in güç ile ilgili tanımı Marksizmin 'en temel kaynak güçtür' anlayışına da karşıdır.

ve bulguların, ait olduğu anlam ve eylem evreninden bütünüyle ayrı tutulamaz. Meslekten olmayan failer de sosyal bilimcilerinin inceleme nesnesi olan etkinlik ve kurumların oluşmasına yardımcı olan toplum teorisyenidir (Giddens, 1999: 37). Zira bu kavram ve eylemlerin oluşumu hem meslekten olmayan faillerce hem de sosyal bilimcilerin yorumlarıyla oluşmaktadır. Bu nedenle sıradan eyleyenlerin toplumsal hayatla ilgili yorumlarıyla sosyal bilimcinin yorumların karşılaşması kaçınılmazdır. Bu karşılaşmanın farkında olarak çalışmalarına yön vermesi gereken araştırmacı, yorumlar dünyasında araştırma yaptığının farkında olarak davranmalı; çifte hermeneutiği çalışmalarına dâhil etmeli ve kendinden önce eyleyenlerce yorumlanmış dünyanın yorumu ile kendi yorumu arasındaki bağı iyi kurmalıdır.

Sonuç

Giddens'in meslek yaşamına başladığı dönem, sosyolojide hakim paradigma olan pozitivistin ve onun tezahürleri olan okulların ciddi anlamda eleştirilmeye ve yerine alternatif paradigmlar önerilmeye başladığı döneme denk gelir. Giddens, bu ortamın etkisiyle klasik sosyoloji teorilerinde yer alan çelişkilere, onlardan doğan sorunlara yönelir ve ağırlıklı olarak sosyolojinin ne'liğine dair çalışmalar yapar. Giddens öncelikli olarak, doğa bilimleri örneğinde şekillenen sosyoloji anlayışını (pozitivistin ve her türlü versiyonunu), evrim düşüncesini, yapının hakimiyetinde önceden belirlenmişliği ve insan aklının dışsallaştırılmışlığı fikirlerini eleştirir. İnsanın varoluşunu şekillendirme yetisine sahip olduğunu, dolayısıyla bir nesne değil bir özne konumunda bulunduğu anlayışından hareketle faile daha çok yer açan bir teorinin hazırlıklarına başlar. Bu konuda daha çok pozitivistin alternatifleri olan modern hermeneutik okullardan yardım alır. Bu okulların anlam, eylem, fail, refleksivite gibi önemli kavramlarından etkilense de, onların eksik bıraktığı (çifte-hermeneutik) ya da görmezden geldiği (yapı, sistem vs.) kavramlara yeniden döner ve uzlaşımçı bir tavırla 'yapılaşma teorisini' ortaya atar.

Geliştirdiği "yapılaşma teorisini"yle failin ortaya koyduğu eylemlerinin farkında olduğu ve bu farkındalığın aynı eylemin bir sonraki yerine getirilişinde refleksivite sürecine tabi tutulduğunu vurgular. Sözü edilen özne daha önce de değindiğimiz gibi, yapı tarafından belirlenen bir varlık değil, kendisini ve toplumu dönüştürme kapasitesinde olan, dönüşen ve dönüştüren bir varlıktır. Giddens, geliştirdiği sosyolojisinde, faili kendinin ve eylemlerinin bilincinde bir varlık olarak tanımlamakta ve teorisine, faili sosyolojiye yeniden çağırılmaktadır. Yine yapılaşma teorisine Giddens, eylem kavramını insani davranışın kapasitesi/yeteneği ve bilgililik kavramlarına atıfla açıklamaktadır. Böylece failin her zaman 'başka türlü eylemde bulunabileceği' ihtimalinin olduğuna ve davranışın sonuçlarını *bilme kapasitesine* sahip olduğuna vurgu yapar.

Yapı ile sistem (normlar, değerler, kurumlar vb.) arasında bir ayırım yapar, güç ilişkilerine özel bir önem verir ve daha doyurucu bir 'zaman' anlayışı ortaya koyar.

Giddens, "yapılaşma teorisi"nin teorik olmanın yanı sıra günümüz toplumlarına pratik olarak da uygulanabileceğini öne sürer. Nitekim Giddens, geniş bir sorunlar ağıyla ilgili düşünür. Küreselleşme ile dönüşen dünyamızda, mahremiyetin ve cinsiyet rollerinin hızla değiştiği ve post-modernitenin başımızı döndürdüğü bu dönemde Giddens'in yapılaşma teorisi, tek yönlü olmaktan ziyade bizlerin de birer fail olarak katıldığımız bir değişim ve dönüşümü varsayar. Yazdığı eserlerde (*Mahremiyetin Dönüşümü*, *İklim Değişikliği Siyaseti*) güncel sorunlara değinen ve bunlar için çözüm üreten Giddens, bizim de aktif üyeler olarak sorunların çözümüne dâhil olmamızı önerir. Yine dönüşen bu dünyada sağın ve solun giderek birbirine benzediği ve risk toplumunun getirdiği belirsizlikleri çözmeye yetersiz olduğundan hareketle siyasette "Üçüncü Yol"u önerir. Aslında üçüncü yol tasarımı sosyolojik teori ve yöntemde yaptığı gibi uzlaşımçı tavrının politik yansımasıdır. Politik alanda çıkmaza giren liberalizm ve sosyalizmin eleştirilmesinden elde edilen üçüncü yol her iki akımın önemli görüşleri üzerinde yükselir. Bir yanda eşitlik, ihtiyaç sahiplerinin korunması; diğer tarafta sorumluluk yoksa hak da yok anlayışı ve felsefi muhafazakârlık yer alır. Üçüncü yol, onun teorisinde yeni gelişmeleri göz ardı etmez ve bilgi ekonomisine önem verdiği gibi küreselleşmenin yarattığı sorunlara bir çözüm olarak ortaya çıkar. Sonuç olarak Giddens, sosyoloji birikimini günümüz toplumuyla ilişkilendirir. Bu ilişki sonucunda güçlü ve sosyoloji için vazgeçilmez olan kuramsal unsurları birleştirir ve bunlara yeni kavramlar ekleyerek kendi teorisini inşa eder.

Kaynakça

- CASELL, P., 1993, *The Giddens Reader*. London: Mac Millan Press.
- CEVİZCİ, A., 1999, *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma.
- GIDDENS, A., 1999, *Toplumun Kuruluşu: Yapılaşma Kuramının Ana Hatları*. (Çev.H.Özel). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- GIDDENS, A., 2000, *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*. (Çev. Ümit Tatlıcan). İstanbul: Paradigma.
- GIDDENS, A., 2005, *Sosyal Teorinin Temel Problemleri: Sosyal Analizde Eylem Yapı ve Çelişki*. (Çev. Ümit Tatlıcan). İstanbul: Paradigma.
- GIDDENS, A., 2011, *Sosyolojinin Savunusu: Makaleler, Yorumlar ve Yanıtlar*. (Çev..İ. Kaya). İstanbul: Say.
- GIDDENS, A., 2002, "Hermeneutik ve Sosyal Teori" *Retorik, Hermeneutik ve Sosyal Bilimler*. (içinde). (Çev. H. Arslan). İstanbul: Paradigma.

- GIDDENS, A., 2013, *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları*. (Çev.Ümit Tatlıcan & B. Balkız), Bursa: Sentez.
- KASPERSEN, L.B., 2000, *Anthony Giddens: An Introduction to a Social Theorist*. Oxford: Blackwell.
- LAYDER,D., 1994, *Understanding Social Theory*. London: Sage Publications
- LOYAL, S., 2003, *The Sociology of Anthony Giddens*. London: Pluto Press.
- ŞEN, H., 2011, “Klasik Dönem Sosyolojisinin Politik Muhtevası ve Bunun Nedenleri”. *Liberal Düşünce*,16, 63, 179-189.
- TATLİCAN, Ü. (2005). ‘Önsöz’. *Sosyal Teorinin Temel Problemleri Sosyal Analizde Eylem, Yapı ve Çelişki*. (içinde). İstanbul: Paradigma.
- TUCKER, K., 1998, *Anthony Giddens and Modern Social Theory*. London: Sage Publications.